

F1 SUOMEN RAKENTAMISMÄÄRÄYSKOKOELMA

Esteetön rakennus

Määräykset ja ohjeet 2005

Ympäristöministeriön asetus esteettömästä rakennuksesta

Annettu Helsingissä 1 päivänä lokakuuta 2004

Ympäristöministeriön päätöksen mukaisesti säädetään 5 päivänä helmikuuta 1999 annetun maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 13 §:n nojalla rakentamisessa sovellettavaksi seuraavat määräykset ja ohjeet esteettömästä rakennuksesta.

Määräykset ja ohjeet on ilmoitettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/34/EY, muut. 98/48/EY, mukaisesti.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2005 ja sillä kumotaan ympäristöministeriön 16 päivänä huhtikuuta 1997 antama päätös liikkumisesteettömästä rakentamisesta (F1). Aikaisempia määräyksiä ja ohjeita voidaan kuitenkin soveltaa ennen tämän asetuksen voimaantuloa vireille tulleisiin lupahakemuksiin.

Helsingissä 1 päivänä lokakuuta 2004

Ministeri Jan-Erik Enestam

Yliarkkitehti Marttiina Fränti-Pitkäranta

F1 YMPÄRISTÖMINISTERIÖ, Asunto- ja rakennusosasto

SUOMEN RAKENTAMISMÄÄRÄYSKOKOELMA

Esteetön rakennus MÄÄRÄYKSET JA OHJEET 2005

Sisällys

1 YLEISTÄ

- 1.1 Soveltamisala
- 1.2 Vastavuoroisuuden tunnustaminen

2 SAAVUTETTAVUUS

- 2.1 Kulkuyhteydet
- 2.2 Tasoerot

3 TILAT

- 3.1 Yleistä
- 3.2 Hygieniatilat
- 3.3 Kokoontumistilat
- 3.4 Majoitustilat

MERKKIEN SELITYS

Määräykset, jotka ovat tällä palstalla tällä isolla kirjaskoolla, ovat sitovia.

Ohjeet, jotka ovat oikealla palstalla pienellä kirjaskoolla, sisältävät hyväksyttäviä ratkaisuja.

Selostukset, jotka ovat oikealla palstalla kursivoituina, antavat lisätietoja sekä sisältävät viittauksia säädöksiin, määräyksiin ja ohjeisiin.

1

YLEISTÄ

Maankäyttö- ja rakennuslaki 117 § 3 mom.

Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

Maankäyttö- ja rakennusasetus 53 § 1 - 3 mom.

Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerros-luku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset.

Työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, että myös 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on tasa-arvon näkökulmasta riittävät mahdollisuudet työntekoon.

1.1 Soveltamisala

1.1.1 Määräys

Määräykset ja ohjeet koskevat hallinto- ja palvelurakennuksia, sekä muissa rakennuksissa olevia liike- ja palvelutiloja. Työtiloja sisältäviä muita rakennuksia määräykset ja ohjeet koskevat työn luonne huomioon ottaen. Nämä määräykset ja ohjeet koskevat asuinrakennuksia ja asumiseen liittyviä tiloja siltä osin, kuin asuntosuunnittelua koskevassa asetuksessa (RakMk G1) edellytetään niiden soveltumisesta liikkumisesteisille.

Selostus

EU:n työpaikkadirektiivissä (89/391/EEC) säädetään liikkumisesteisten työntekijöiden huomioon ottamisesta.

Mitä näissä määräyksissä ja ohjeissa on sanottu pyörälisestä kävelytelineestä tarkoittaa neli- tai kolmipyöräistä kävelyn apuvälinettä (käytössä myös nimitykset rollaatori ja kävelyppyörä).

Mitä näissä määräyksissä ja ohjeissa on sanottu wc- ja pesutilasta, koskee kuivakäymälää ja kemialliseen tms. järjestelmään perustuvaa käymälää.

Rakennuksen käyttöturvallisuutta koskevassa asetuksessa (RakMk F2) säädetään mm. luiskista, portaista, kai-teista ja käsijohteista putoamisen ja harhaanastumisen estämiseksi sekä muiden turvallisuusriskien vähentämisestä.

Esteettömän liikkumis- ja toimimisympäristön perusteista ja käyttötarkoitukseltaan erilaisten tilojen soveltuvuudesta vammaisten ja vanhusten käyttöön annetaan ohjeita RT-ohjekortistossa.

1.2 Vastavuoroisuuden tunnustaminen

1.2.1

Milloin näissä ohjeissa tai selostuksissa on annettu tietoa käytettävissä olevista SFS-standardeista, niiden sijasta voidaan vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen mukaisesti käyttää myös muualla Euroopan talousalueeseen kuuluvassa maassa tai Turkissa voimassa olevaa turvallisuustasoltaan vastaavaa EN- tai muuta standardia.

2

SAAVUTETTAVUUS

2.1 Kulkuyhteydet

2.1.1 Määräys

Osan rakennuksen autopaikoista tulee soveltua pyörätuolin käyttäjälle. Nämä paikat tulee sijoittaa rakennukseen pääsyn kannalta sisäänkäyntiin nähden tarkoituksenmukaisesti ja ne tulee merkitä liikkumisesteisen tunnuksella.

Ohje

Liikkumisesteisen käyttöön soveltuva autopaikka on leveydeltään vähintään 3600 mm ja pituudeltaan vähintään 5000 mm.

Näiltä autopaikoilta sekä tontin tai rakennuspaikan rajalta on oltava pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuva kulkuväylä määräyksissä tarkoitettuun rakennukseen ja tiloihin.

Rakennuksessa toisiinsa toiminnallisesti yhteydessä olevien tasojen ja tasanteiden välillä tulee olla pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuva sisäinen kulkuväylä.

Ohje

Kulkuväylillä kääntymistilaa ja tiloissa liikkumista mitoittaa sekä ulko- että sisäkäyttöön soveltuvan pyörätuolin pyörähdysympyrä, jonka halkaisija on 1500. Asuinhuoneistossa voi käyttää myös vähimmäismittaa 1300 mm. Asunnon wc- ja pesutiloissa tarvitaan 1500 mm pyörähdysympyrän tila pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjän avustamista varten.

Liikkumisesteiselle soveltuva kulkuväylä on helposti havaittava, pinnaltaan tasainen ja luistamaton sekä riittävän kova. Ovet ovat helposti aukeavia.

2.1.2 Määräys

Asuinrakennuksia lukuun ottamatta pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjille soveltuvien sisäänkäyntien ja tuulikaappien, käytävillä sijaitsevien ovien ja aukkojen sekä liikkumisesteisille soveltuvien hygieniatilojen ovien vapaan leveyden on oltava vähintään 850 mm. Kulkuväylältä hallinto-, palvelu-, liike- ja työtiloihin johtavien ovien vapaan leveyden on oltava vähintään 800 mm. Kynnykset saavat olla enintään 20 mm korkeita.

Selostus

Asuinrakennuksissa ovien ja kulkuaukkojen vapaaksi leveydeksi säädetään asutosuunnittelua koskevassa asetuksessa vähintään 800 mm (RakMk G1).

Kulkuväylällä ei saa olla eikä siihen saa rajautua kulkukorkeuden vähimmäismitan 2100 mm alittavia suojaamattomia ulokkeita tai muita törmäysvaaraa aiheuttavia rakennusosia eikä putoamisvaaraa aiheuttavia tasoeroja.

Ohje

Tekstiopastuksen tehostamiseen käytetään ääni- ja valosignaaleja sekä audiovisuaalisia viestintäjärjestelmiä.

Havainnoinnin tehostamiskeinoja ovat valaistuksen kohdistaminen sekä väri-, materiaali- ja pintakuviokonstrastien käyttö.

2.2 Tasoerot

2.2.1 Määräys

Toiminnallisesti toisiinsa yhteydessä olevien kerrostasojen välillä tulee olla pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuva hissi tai muu kiinteästi asennettu pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuva henkilöiden nostoon tarkoitettu laite, ellei yhteyttä ole mahdollista järjestää toisiinsa liittyvillä luiskilla ja tarvittavilla luiskien välitasanteilla. Milloin kerroskorkeuden mittainen tai tätä suurempi tasoero järjestetään porrasyhteydellä, liikkumisesteetön yhteys on järjestettävä hissillä.

Selostus

Henkilöiden kuljetuksiin tarkoitettujen henkilö- ja tavarahenkilöhissien suunnittelussa ja rakentamisessa noudatetaan EU:n hissidirektiiviä (95/16/EY). Direktiivissä on säädetty myös hissien suunnittelusta ottaen huomioon vammaiset käyttäjät.

Kerrostalon hissivaatimuksesta säädetään asuntosuunnittelua koskevassa asetuksessa (RakMk G1).

Silloin kun olemassa olevassa rakennuksessa ei ole hissiä tai siihen ei voida sitä jälkikäteen rakentaa, saattaa rakennettavaksi soveltua henkilöiden kuljetukseen tarkoitettu kaita- tai minihissi tai EU:n konedirektiivin (98/37/EY) mukainen tapauskohtaisesti soveltuva pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle tarkoitettu pystysuoraan nostava korillinen laite. Lisäksi on pyörätuolin käyttäjälle tarkoitettuja portaan sivustaa pitkin nostavia laitteita, joiden käyttö pyörällisen kävelytelineen käyttäjän kuljetukseen edellyttää tarkoitukseen soveltuvaa alustaa ja riittävästi suojaavaa kaiderakennetta. Portaaseen asennettava istuimella varustettu henkilönostin soveltuu yleensä käyttäjän tarpeen mukaisena ratkaisuna huoneiston tai muun tilan sisäiseen liikenteeseen.

Hissien rakentamista ja asentamista koskee turvallisuuden ja esteettömyyden kannalta standardi EN 81-70:2003. Hissien valinnasta sekä rakennusten hissikuilujen ja konehuoneiden mitoista annetaan ohjeita RT-ohjekortistossa

2.2.2 Määräys

Pyörätuolin, pyörällisen kävelytelineen sekä avustavan henkilön tilantarpeelle mitoitettun hissin korin tulee olla vähintään 1100 mm leveä ovisivultaan ja syvyydeltään 1400 mm.

Ohje

Pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen kääntymismahdollisuuden helpottamiseksi mitoitettu hissikori on leveydeltään vähintään 1340 mm ja syvyydeltään vähintään 1400. Jos kulkuaukot ovat vierekkäisillä sivuilla, korin mitat ovat vähintään 1400 mm x 1400 mm. Vastakkaisilla sivuilla olevat hissin kulkuaukot mahdollistavat pysähtymisen mm. kerrosten välisille tasoille (ns. läpikulkuhissi).

Vammaisten ja vanhusten palvelukeskuksissa, palvelutaloissa, hoito- ja huoltolaitoksissa tarvitaan hissikorien koolta pyörällisen kävelytelineen ja pyörätuolin sekä avustajien samanaikaiseen kuljettamiseen soveltuvaa mitoitusta. Osaan hisseistä tarvitaan parikuljetukseen soveltuva mitoitus.

Hissin oviaukon leveydeksi suositellaan vähintään 900 mm pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen kääntymisen helpottamiseksi hissien edustalla.

Hissin tai muun nostolaitteen pyörätuolin käyttäjälle soveltuva hallintalaitteisto sijoitetaan 900...1100 mm korkeudelle korin tai alustan lattiasta.

2.2.3 Määräys

Luiska saa olla kaltevuudeltaan enintään 8 % (1:12,5) ja pituudeltaan yhtäjaksoisena enintään kuusi metriä, jonka jälkeen kulkuväylällä edellytetään vaakasuoraa vähintään 2000 mm pituista välitasanetta. Ilman välitasanteita jatkuva luiska saa olla enintään 5 % (1:20) kalteva. Jos ulkotilassa olevaa luiskaa ei voida pitää sisätilassa olevaan luiskaan verrattavassa kunnossa, kaltevuutta vastaavasti loivennetaan.

Ohje

Rakennuksen sisäänkäynnille johtava tai rakennuksen sisäiseen liikenteeseen tarkoitettu 8% enimmäiskaltevuudessa oleva luiska soveltuu yleensä vain alle metrin tasoerolle luiskan kokonaispituuden vaatiman tilantarpeen vuoksi. 960 mm korkuinen nousu vastaa 14 metrin luiskaa välitasanteineen.

Hallinto-, palvelu- ja liiketiloja sisältävien rakennusten auloissa ja muissa sisäisen liikenteen tiloissa porraskelmat on mitoitettava etenemiltään vähintään 300 mm pituisiksi sekä nousuiltaan enintään 160 mm korkeiksi.

Aulojen, muiden sisäisen liikenteen sekä ulkotilojen luiskien ja portaiden molemmille sivuille on asennettava helpokäyttöiset ja turvalliset käsijohteet. Johteiden tulee jatkua yhtenäisinä myös välitasanteiden osuudella.

Ohje

Kahden päällekkäisen käsijohteen sopivat korkeudet ovat noin 900 mm ja 700 mm. Johteet on tarpeen ulottaa noin 300 mm yli luiskien ja portaiden alkamis- ja päättymiskohtien sekä muotoilla ja kiinnittää siten, että kiinnitakertuminen estetään.

3

TILAT

3.1 Yleistä

3.1.1 Määräys

Rakennuksen pääasiallisen käytön mukaisten tilojen sekä niiden kiinteän kalustuksen, varusteiden ja laitteiden tulee olla myös liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden käyttöön soveltuvia.

Selostus

Asuinrakennuksen tilojen soveltuvuudesta liikkumis- ja toimimisesteiselle säädetään asuntosuunnittelua koskevassa asetuksessa (RakMk G1).

3.2 Hygieniatilat

3.2.1 Määräys

Pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen avulla liikkuvien käytettävissä tulee olla tarpeelliseksi katsottava määrä sekä itsenäisesti toimiville että avustettaville liikkumisesteisille mitoitettuja ja varustettuja wc- ja pesutiloja. Tilat on varustettava liikkumisesteisen tunnuksella ja niiden tulee olla sijoituskeltaan käyttäjän tai avustajan sukupuolesta riippumattomia. Tällaisiin tiloihin tulee olla pääsy suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vastaavasta tilasta.

Ohje

Milloin rakennuksessa on wc- pesutilaryhmiä erikseen kumpaakin sukupuolta varten, kuhunkin näistä on tarkoituksenmukaista sijoittaa myös liikkumisesteisille soveltuva wc- ja pesutila.

Milloin yksittäisestä liike, palvelu- tai työtilasta ei ole toiminnallista yhteyttä rakennuksen liikkumisesteisille tarkoitettuihin wc- ja peseytymistiloihin, ao. tilan yhteyteen sijoitetaan pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuva wc- ja pesutila.

Rakennuksissa, joissa on kiinteistön valvontajärjestelmä asennetaan turvahälytysyhteys liikkumisesteisten wc- ja pesutiloista valvontaan.

Selostus

Asuinhuoneiston liikkumisesteiselle soveltuvan käymälä- ja pesutilan vaatimuksesta säädetään asuntosuunnittelua koskevassa asetuksessa (RakMk G1).

3.2.2 Määräys

Mikäli wc- ja pesutila on tarkoitettu käytettäväksi siirtymiseen pyörätuolista wc-istuimelle sen kummaltakin puolelta, se on suunniteltava siten, että wc-istuimen kummallakin puolella on vähintään 800 mm vapaata tilaa pyörätuolia ja pyörällistä kävelytelinettä varten. Pesualtaan sijoitusseinän sisämitan tulee tällöin olla vähintään 2500 mm ja wc-istuimen sijoitusseinän sisämitan vähintään 2200 mm. Wc-istuin sijoitetaan takaa 300 mm irti seinästä. Istuin varustetaan kääntyvillä käsituilla.

Ohje

Kun molemminpuolisesti käytettävissä olevassa wc- ja pesutilassa wc-istuimen toisella sivulla oleva vapaa tila on vähintään 900 mm, siihen voi sijoittaa

myös suihkun ilman suihkuallasta. Wc-istuimen sijoitusseinän sisämitta on tällöin vähintään 2300 mm. Wc-istuimelle siirtymiseen kummaltakin puolelta wc-istuinta soveltuvien wc- ja pesutilojen sijasta ja ohella voidaan sijoittaa yksipuolisesti käytettävissä olevia lähekkäisiä wc- ja pesutiloja kaksittain peilikuvina. Tilojen sisämitat ovat tällöin vähintään 2700 x 1500 mm. Pesuallas ja wc-istuin sijoitetaan lyhyille sivuille vastakkain; wc-istuimen sivulle tarvitaan vapaata tilaa 800 mm. Kun tilojen sisämitat ovat vähintään 2200 x 1900 sijoitetaan pesuallas pitkälle sivulle ja wc-istuin lyhyelle siten, että istuimelta ulottuu pesualtaan hanaan. Sekä edellä mainitussa että wc-istuimen molemmilta puolilta käytettävissä olevissa wc- ja pesutiloissa tilan ja pesualtaan koosta sekä viemärijohdon paikasta riippuen pesualtaan takareuna sijoitetaan noin 200 mm etäisyydelle seinästä riittävän jalkatilan varmistamiseksi.

Asuinhuoneistossa wc- pesutila soveltuu pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttöön esimerkiksi silloin, kun tilaan sijoitetaan pesuallas ja wc- istuin siten, että wc- istuimen toiselle puolelle jää 800 mm vapaa tila, johon voi sijoittaa suihkun ilman suihkuallasta; ja wc-istuimen, pesualtaan ja muiden kalusteiden eteen jää ainakin pyörätuolin kääntymisympyrän mitoittama vapaa tila.

3.2.3 Määräys

Liikkumis- ja toimimisesteisille tulee järjestää pääsy uimahallien, kylpylärakennuksien, kuntoutus- ja hoito- ja huoltolaitosten, palvelutalojen ja palvelukeskusten uima-altaaseen. Näissä rakennuksissa myös sauna-, pesuhuone- ja pukuhuonetilaja on suunniteltava liikkumis- ja toimimisesteisille soveltuviksi.

Ohje

Kerrostalokiinteistön asukkaille yhteisiä sauna-, pesuhuone- ja pukuhuonetilaja sekä uima-allastilaja suunnitellaan liikkumis- ja toimimisesteisille soveltuviksi.

Rakennuksissa, joissa on kiinteistön valvontajärjestelmä asennetaan turvahälytysyhteys liikkumisteisten sauna- ja pesuhuone- ja pukuhuonetilaja valvontaan.

Selostus

Uima-altaaseen siirtymiseen esim. itsenäisesti suihkupyörätuolilla soveltuu vedenpaineella toimiva laskeva/nostava siirtoalusta, koko vähintään 900 x 1400 mm.

3.3 Kokoonmistilat

3.3.1 Määräys

Katsomoiden, auditorioiden, juhla-, kokous- ja ravintolasalien, opetussalien ja -luokkien ja vastaavien kokoonmistilojen on sovelluttava myös liikkumis- ja toimimisesteisten käyttöön. Näihin tiloihin asennetussa äänentoistojärjestelmässä tulee olla myös tele/induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä.

Milloin kokoonmistila on varustettu kiinteillä istuimilla, pyörätuolipaikkoja on sijoitettava liikkumisesteettömien sisääntuloväylien mukaan eri istuinriveille.

3.4 Majoitustilat

3.4.1 Määräys

Hotellirakennuksissa ja muissa vastaavissa majoitusrakennuksissa sekä rakennuksissa, joissa on hoito- ja huoltopalveluiden ohella myös majoitustiloja, tulee tarpeen mukaan olla pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen sekä avustavan henkilön tilantarpeen mukaan mitoitettuja majoitustiloja.